

GODZSÁK ATTILA

A turista összefogás iskolapéldája: Nyíregyháza és Sátoraljaújhely

*„A garasos vonatok életbeléptével örvendetesen élénkül
a két egymásra utalt város társadalmának az érintkezése.”¹*

A 19. század végén születtek meg az európai országok turista egyesületei. Hazánkban először Döller Antal szervezőmunkájának köszönhetően 1873. augusztus 10-én tömörültek egyletté a Magas-Tátra rajongói, Késmárk központtal megalakítva a Magyarországi Kárpát-Egyesületet (MKE). A MKE taglétszáma hamar több ezer főre duzzadt, ezért a vezetés a további tagolás mellett döntött.

1876-ban Hunfalvy János kezdeményezésére megalakult az MKE Budapesti Bizottsága, majd ebből néhány év múltán a Budapesti Osztály, mely azonban hamar meg is szűnt, legközelebb 1888. augusztus 2-án alakult ilyen szervezet, Budapesti Hegyvidéki Tourista Egyesületet néven, Mérő János vezetésével. Ez év december 8-án pedig megalakult újra a MKE Budapesti Osztálya. Elnökké a hegymászóként is nagyhírű tudóst, báró Eötvös Lorándot, alelnökké Lóczy Lajos geológus professzort, ügyvivőnek Téry Ödönt, titkárnak Thirring Gusztávot választották.

1889 februárjában pedig megjelent a folyóiratuk első száma *Turisták Lapja* címmel. Az anyaosztály túlzottan csak a Tátra felé irányuló figyelme miatt azonban hamar nézeteltérések alakultak ki és 1891. szeptember 29-én a Budapesti Osztály közgyűlése feloszlatta magát, majd újjá alakult Magyar Turista Egyesület (MTE) néven. A vezetőség egy cserét leszámítva (Lóczy Lajos helyére gr. Teleki Géza került) változatlan maradt.² Az 1920-as trianoni békeszerződés után Magyarország elvesztette az addigi legjelentősebb turista vidékeit, így megindult az „érdeklődés” a megmaradt ország-rész természeti szépségei felé.

Ebben a légkörben, 1924-ben alakult meg június 8-án, pünkösdvasárnapon 170 taggal, az MTE nyírségi osztálya Nyíregyházán.³ A közgyűlés az osztály megalakulása

¹ Nyírvidék, 1932. július 1. 2.

² A MTE történetére vonatkozóan bővebb információk: A Magyar Turistaegyesület 25 éves múltja 1888–1913. Budapest 1914, szerk. Déry József és Thirring Gusztáv; Négy évtized a magyar hegyek között. A Magyar Turista Egyesület 40 éves múltja 1888–1928, Budapest 1929, szerk.: Déry József; Thirring Gusztáv: Az ötvenéves Magyar Turista Egyesület in.: Turisták Lapja, 1938. 529; <http://magyarturistaegyesulet.hu/>

³ Turistaság és Alpinizmus, 1924. 7–9. 87.

után a tisztkart választotta meg. Díszelnökök lettek: dr. Cholnoky Jenő egyetemi tanár, Mikecz István alispán, dr. Bencs Kálmán kormányfőtanácsos, polgármester. Az elnök dr. Sasi Szabó László ügyvéd, az ügyvezető alelnök Maurer Károly magyar királyi jegyintézeti felügyelő, a titkár Mátray Gyula takarékpénztári helyettes igazgató, a jegyző Simák Endre takarékpénztári főkönyvelő. További tisztségek: pénztáros Galgóczy Barna hitelszövetkezeti könyvelő, ügyész dr. Hubay Balázs ügyvéd, mérnök Nemes Sándor nyugalmazott MÁV felügyelő, orvos dr. Fábry Gábor uradalmi orvos, háznagy pedig Oberländer Gusztáv lett.

A választmány tagjai Artner Árpád, Baruch Artur, Ferenczi József, Filcsik Pál, Gergelyffy Anna, Kardos István, Kovács Pál, Margócsy Emil, Reguczky Ilona, Szohor Pál, Sefcsik Piroška, Takách Miklós, Téger Béla és dr. Walter Géza lettek.⁴

Két évvel később, 1926-ban a páratlan szépségű Hegyalján is létrejött a Magyar Turista Egylet osztálya.⁵ Június 24-én tartották a végleges alakuló és tisztkar választó gyűlést. Az elnök Zboray Károly, a társelnök Hrabétzy Kálmán lett. Ügyvezető elnök Szeszlér Ödön. Alelnökök: Szoller Aladár, Cseh István. Főtitkár: dr. Ábrahám Jenő. Titkár: Nagy Kálmán. Jegyzők: dr. Acél Andor, Józsa Imre. Pénztáros: Linberger István. Ellenőr: Schmid Lajos Számvevő: Bach Géza. Ügyészek: dr. Barna Géza, dr. Rác Miklós. Szakosztályi orvosok: dr. Kiss Lajos, dr. Varga Béla. Háznagy: Kiss Gábor. Műszaki tanácsadók: Gnädig Lipót, Czító Ferenc, Gruber Károly, Geiger Ottmár, ifj. Hönsch Dezső. Számvizsgáló-bizottság: Szabó Kálmán, Schweiger Márk, Czékus Miklós, Arnóthfalvy Gusztáv, Lakos Ferenc. Vezetők: Nagy Jenő, Povázsay Pál, Vilkovszky Kálmán, Vörös István. Választmány: dr. Bettelheim Jakab, Dómján Elek, Dankó Dezső, Fest Zoltán, Halmos József, Kardos Ignác, Kádár Gyula, dr. Kabina Géza, Ladányi Jenő, Monó Ferenc, Mathisz József, Paksy Ernő, dr. Stépan Sándor, Specián Gyula, Szy Dénes (?), Tomcsányi Géza, dr. Visegrády János, Várjon Jenő, Éhlert Gyula, dr. Szombathy Béláné, Schweitzer Leopoldina, Vilkovszky Kálmánné.⁶

A Nyírségi és hegyaljai osztályok egymásra találása

A két osztály között a kezdetektől együttműködés volt. Már a hegyaljai osztály alakulásának hónapjában nagyszabású kirándulást terveztek a helyi turisták a Füzéri várhoz, melyre a nyírségi osztály és a borsodi bükkkegylet turistáit is meghívták.⁷ Szeptemberben ismét a borsodi és nyírségi turistákat látták vendégül a zempléniek. A vendégek 7-én érkeztek meg, az osztályok egybekovácsolására ismerkedő estet rendeztek, majd másnap a hegyekbe kirándultak.⁸

1927-ben a sátorlajújhelyi Magas-hegyen épült Széll József kilátótorony felavatásán is részt vettek a nyírségi osztály tagjai.⁹ 1929-ben a MTE vándorgyűlésén javaslat

⁴ Turisták Lapja, 1924. 7–9. 94–96.

⁵ Felsőmagyarországi Hírlap 1926. június 5. 2.; június 12. 3.; A hegyaljai osztály történetéhez lásd: Godzsák Attila: A Magyar Turista Egylet hegyaljai osztályának története in.: Annales Zempleniensis 2018 (megjelenés alatt).

⁶ Turisták Lapja 1926. 8–10. 162–163; Turistaság és Alpinizmus 1926. 12. 223.; Felsőmagyarországi Hírlap 1926. június 26. 2–3.

⁷ Felsőmagyarországi Hírlap, 1926. június 19. 3.

⁸ Felsőmagyarországi Hírlap, 1926. szeptember 4. 2.

⁹ Nyírvidék, 1927. június 2. 4.

született, hogy a felsőmagyarországi turista csapatok, a gyöngyösi, egri, miskolci, diósgyőri, sátoraljaújhelyi és nyírségi lépjenek egy közös szövetségbe, egymást gyakorta látogassák meg, továbbá felváltva az egyes turista osztályok rendezzenek egy-egy kirándulást, amelyen a többi csoport is részt vesz és tegyék szorosabbá és szeretetteljesebbé „ezt a turista testvéri viszonyt.” Az érdekelt csoportok valamennyien szívesen fogadták el az indítványt.¹⁰

1929. augusztus 11.-én Sóstóra szerveztek kirándulást hegyaljaiak a nyírségiek látogatásának viszonzására.¹¹

1930 nyarán 22 hegyaljai tag vett részt nyírségi kiránduláson, viszonzásképpen a nyírségiek részt vettek az újhelyi menedékház avatásán.¹² 1930-ban kerületi turista napot is szerveztek Sátoraljaújhelyben, melyen Jász Géza MTE alelnök Sátoraljaújhely és Nyíregyháza egymásrautaltságára hívta fel a figyelmet és baráti szerződést ajánlott a két osztály számára. Ekkor elvi megállapodás született, hogy az újhelyi turistaház fölé emelnek egy emeletet az idelátogató nyíregyházi turisták számára.¹³

Ezen szóbeli megállapodás után az újhelyiek ajánlatot tettek a nyírségiek számára, hogy az MTE segélyét felhasználva megépítik a helyiek teljes támogatása mellett a nyíregyháziak számára a tervezett emeletet és a földszintet is kibővítik. Úgy, „hogy a nyíregyháziaknak kizárólagos rendelkezésükre fog állani egy 10 méter hosszú közös hálóterem ezenkívül 4 szoba, amelyek hossza 5 méter, szélessége 4 méter, végül egy vasbeton emeleti terasz, ahol a pihenőknek a legszebb kilátás fog nyitni a szomszédos hegykupokra, a Bodrogek köz lapályára.” Nyíregyháza részéről előreláthatólag legfeljebb 2–3 ezer pengő hozzájárulást kívántak kérni az építkezéshez, „hogy amiképpen Sátoraljaújhely társadalma az egyesek magánadakozásaiból rendezte be az épület földszintjét, úgy a nyíregyháziak tulajdonát képezendő emeletet a nyíregyházi társadalom rendezze be a maga részére.” Így a tervek szerint egy éjszaka hatvan-hetven nyíregyházi turista is pihenni tud a pihenőhelyen.¹⁴

Felmerült az is, hogy amíg nem készül el a nyíregyháziak számára az emelet a menházon, addig is „jó volna ideszoktatni a szabolcsi turistákat”, ami érdekében felkérték Oláh Istvánt, a hegyaljai egyesület elnökét, hogy próbálja meg kieszközölni Nyíregyháza és Sátoraljaújhely között a „weekend félárú jegyek” életbeléptetését a városokat összekötő két kisvasút üzemzetőségénél.¹⁵

Novemberben pedig arról írt a Nyírvidék, hogy diákoknak is ideális lenne az új nagyobb menház, ezért a költségeihez az érdekelt iskoláknak is hozzá kellene járulniuk. „erre nagy szükség van nevelői szempontból. Mert gondoljuk csak el, milyen hatásos kirándulás esik erre. Milyen felejthetetlen hatás az, amikor a gyermek az újhelyi Sátorhegy oldaláról meglátja a hajózható csúfolt Ronyvát, a trianoni határt. Kisvárda, Nyírbátor, Nagyálló, mind érdekelve vannak itt épp úgy, mint Nyíregyháza, hiszen elsősorban ezeknek a városoknak, illetve községeknek diákjai mehetnek Újhelybe ki-

¹⁰ Nyírvidék, 1929. szeptember 25. 3.

¹¹ Felsőmagyarországi Hírlap, 1929. augusztus 10. 3.

¹² Nyírvidék, 1930. június 27. 3.

¹³ Pesti Hírlap, 1930. október 1. 15.

¹⁴ Nyírvidék, 1930. október 7. 7.

¹⁵ Felsőmagyarországi Hírlap, 1930. november 22. 1.

rándulásra és ők használhatják a Menhelyet is. Itt nagy nevelői érdek az áldozathozatal még a mai takarékoság izgalmában vergődő időben is.” Továbbá beszámolt a lap a nyírségi, a hegyaljai és a debreceni osztály közös tanácskozásáról. Oláh István hegyaljai elnök értesítette a nyíregyházi turistákat, hogy sípálya készül és rendelkezésre áll egy másfél kilométeres ródlipálya is Sátoraljaújhelyen. Ezek iránt a nyírségiek lelkesen érdeklődtek, ugyanis nekik nincsenek alkalmas hegyeik. Ezek után a nyíregyházi turisták meg is tekintették a leendő sí- és a már kész ródlipályát.¹⁶

A nyírségiek már az építés pillanatában is magukénak érezték az újhelyi pályákat. A Nyírvidék című lapban biztatták osztályuk tagjait és a vármegye lakosságát az újhelyi utakra. Ajánlottak vonatjáratokat, Horváth Lajos százados pedig azt vállalta, hogy kéthetente átutazik Újhelybe és oktatja a téli sportokat az amatőröknek.¹⁷

A tervezett utazási kedvezmények ügyében valóban történt előrelépés, ugyanis 1930. december 20-án már kedvezményes vasúti jegy volt váltható a Nyíregyháza-vidéki Kisvasutaknál Sátoraljaújhelyre és Sárospatakra – ha felmutatták a turistatagsági jegyeket,¹⁸ továbbá a Bodroghközi Kisvasút üzemeltetőse is engedélyezett téli és nyári weekend-jegyet a nyírvidéki turisták részére Sátoraljaújhelyre. Így Nyíregyházáról Sátoraljaújhelyre és vissza 2 pengő 60 fillérért juthattak el a turisták.¹⁹

Újhely és Nyíregyháza 1930–1931-ben a Kenézlő és Balsa közötti híd felépítésével olyan összeköttetésbe lépett egymással, hogy 1 óra 50 perc alatt Nyíregyháza közepétől az újhelyi vármegyeháza elé juthatott az ember. A vasúti távolság 94 kilométerrel 72 kilométerre csökkent.

A gyümölcsöző együttműködés évei

Az MTE nyírségi osztálya 1931. február elsején és másodikán kirándulást tervezett Sátoraljaújhely „ródlis és ski terepéhez”. A kirándulás vezetője Maurer Károly, a Nyíregyházi Gazdasági Hitelszövetkezet ügyvezetője volt.²⁰ Az eredetileg kétnaposra tervezett út csak egynapos lett a következő programmal: „Találkozás a Bessenyei téri kisvasút állomáson 7 óra 45 perckor. Indulás a sátoraljaújhelyi motoros gyorsvonaton reggel 8 órakor, érkezés Sátoraljaújhely főtérre 10 óra 39 perckor. Onnan azonnal felsétálunk a turista otthon melletti ródlipályához. Ebéd a menházban. Délelőtti uzsonna a hátizsákból. Indulás vissza 4 órakor, érkezés ide 7 óra után.”²¹

A kirándulás olyan jól sikerült, hogy február 14–15-én dr. Brenner Ferenc vezetésével megismételték. Ekkor szombaton délután negyed négykor indultak és 15-én vasárnap este fél hétkor érkeztek vissza. A hétfői menettérti jegyeket tagsági igazolvány felmutatásával ekkor is féláron lehetett megváltani, továbbá a természetjárók kedvezményes ellátást és szállást igényelhettek a turistaházban.²²

¹⁶ Nyírvidék, 1930. december 20. 6.

¹⁷ Nyírvidék, 1930. november 23. 2.

¹⁸ Nyírvidék, 1930. december 20. 6.

¹⁹ Felsőmagyarországi Hírlap, 1930. december 20. 2.

²⁰ Nyírvidék, 1931. január 25. 4.

²¹ Nyírvidék, 1931. január 29. 5.

²² Nyírvidék, 1931. február 13. 4.

1932. május 8-án ismét meglátogatták a nyíregyháziak a sátoraljaújhelyi társaikat a filléres gyorsvonattal. Ekkor a vendégeket a város főterén az egyik tanácsnok fogadta nagy közönség élén, mely után fúvós zenekar kíséretében felkeresték a turistaotthont és a kilátót, az esős idő ellenére. Ezt a látogatást viszonzták az újhelyi társaik, dr. Oláh István hegyaljai osztályelnök vezetésével május 22-én. A Bessenyei téren a kisvasút állomásánál fogadták őket. Az ebéd és a vacsora Sóstófürdőn volt, oly módon, hogy a társaság egyik része az étteremben fogyasztotta el az ebédjét, míg a másik része „ősi szokás szerint az erdő szélén táborozik és a hátizsák tartalmát fogyasztja el.”²³

Kedvező hír volt 1932 elején, hogy a központtól 988 pengő segély érkezett Hegyaljára nagyjából fele arányban a két osztály számára a turistaház kibővítésére.²⁴

Július 8-án ismét Nyíregyházára és Sóstófürdőre látogattak a sátoraljaújhelyi turisták, csatlakozva a városi törvényszék testületi kirándulásához.²⁵

1933-ban, amikor Kozma György zempléni főispánt, díszelnökként beiktatta a hegyaljai osztály, a nyírségi turistatársak kirándulást tettek Sátoraljaújhelybe, hogy a díszközgyűlésen részt vehessenek. A nap délutánján a Magashegyi kilátót látogatták meg a vendégek.²⁶ A nyírségi osztály a következőképpen okolta meg a részvételét „a szoros testvéri viszony, amely a két osztály között kifejlődött, készítette a nyírségi osztály vezetőségét”, hogy részt vegyen az eseményen. Azok számára, akik egy nappal korábban érkeztek kedvezményes szállást biztosítottak a turistaházban. Ráadásul, mint a gyűlésen sokak számára kiderült, a beiktatott díszelnök egy ideig nyíregyházi lakos is volt,²⁷ így személye is szorosabbra tudta fűzni a kapcsolatot a két osztály között.

1934. június 10-ére a Nyírségi Osztály ismét kirándulást tervezett Sátoraljaújhelyre és a füzéri várromokhoz. A Nyírvidék így írt erről a környékről ekkor „Füzérkomlós, Radvány és a füzéri várrom, tagadhatatlanul legszebb része megcsontított országunknak. Oly bőven nyújt alkalmat az Eperjes-Tokaji hegylánc egyik legszebb részének tájképszepeében való gyönyörködésére, hogy ujabban a magyar turistatársadalom, hogy igymondjuk, divatba hozta az odaváló kirándulást”. Az indulás a Bessenyei téri állomásról 6 órakor lett volna a tervek szerint, visszaérkezés pedig este 21 óra 25 perckor. A menettéti jegy Füzérkomlósra 2,90 pengő, Sátoraljaújhelyre pedig 2,20 pengő volt. Mauer Károly volt a túra vezetésre kijelölve.²⁸ Az eseményt azonban a rossz idő miatt végül 17-én tartották meg.²⁹ Az Újhelyben csatlakozókkal együtt 110 fős létszámot terveztek.³⁰ A kapcsolat minőségét jelzi, hogy júliusban a „hegyaljai hét” keretében tartott sátoraljaújhelyi turista napra dr. Orbán Kálmán sátoraljaújhelyi polgármester személyes levélben hívta meg a nyírségi turistákat.³¹

²³ Nyírvidék, 1932. május 20. 2.

²⁴ Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár Sátoraljaújhelyi Fiókleveletár X. 57. A Magyar Turista Egyesület Hegyaljai Osztályának iratai 1. köt. 1932. április 9.-ei ülés.

²⁵ Nyírvidék, 1932. július 1. 2.

²⁶ Nyírvidék, 1933. július 8. 5.

²⁷ Nyírvidék, 1933. július 26. 5.

²⁸ Nyírvidék, 1934. június 7. 5.

²⁹ Nyírvidék, 1934. június 9. 2.

³⁰ Nyírvidék, 1934. június 14. 5.

³¹ Nyírvidék, 1934. június 28. 4.

1936 pünkösdjén kétnapos kirándulást rendeztek Hollóházára a nyírségiek, a füzéri várhoz és Alsókéked-fürdőre.³² 37 fő vett részt ezen a kiránduláson, három csoportra osztva, kitartó gyaloglók, gyengébb túrázók és sétálók. A két napi teljesítményük, 30, 20, 10 km volt.³³ Ekkor így dicsérték a vidéket a nyírségiek: „A vidék megérdemli, hogy meglátogassuk. Tájéki szépségek, földalakulati látnivalói, különböző kőzeteket nyújtó, egymás tőszomszédságában fekvő kőbányák, történelmi nevezetességű várromok, kastélyok, gyártelepek, gyönyörű erdei és subalpini virágok stb., mind-mind egyenkint és összesen hívogatnak e vidékre.”³⁴ Ugyanebben az időben a hegyaljai osztály tagjai nyírségi kirándulást szerveztek, a debreceni osztállyal együtt.³⁵

Június 28–29-én ismét kétnapos kirándulást rendeztek Sárospatak és Sátoraljaújhely környékére a nyírségiek. Az étkezés tetszés szerint hátizsákból, vagy Sárospatakon vendéglőben, Sátoraljaújhelyen pedig a turista otthonban volt megoldható. Éjjeli szállás a turista otthonban és újhelyi ismerősöknél volt. Sárospatakon a tervek szerint meglátogatták a várat, a református főiskolát, a halastavat és malomkőbányát, továbbá a kőedénygyárat. Kisvonattal utaztak tovább Újhelyre, ahol séta következett a turista otthonhoz a városon át. Másnap a kilátótoronyból élvezték a panorámát, tisztelegtek az 1934-ben emelt 100. országzászló előtt és déli erdei pihenés után indultak haza. Ez alkalommal erős gyaloglók nagyobb utakat tettek meg a hegyekben, mert felhasználható idő bőven rendelkezésre állt.³⁶

A sátoraljaújhelyi Szár-hegyen emelt Magyar Kálvária³⁷ 1936. októberi avatásán is részt vettek a nyírségi turisták. A kiránduló társaság csokrot helyezett el kegyelete és „törhetetlen ragaszkodása” jelül az országzászló talpazatán. A kirándulást a Magyar Turista Egyesület nyírségi osztályának vezetője Maurer Károly szervezte.³⁸

1937-ben emeletráépítést terveztek az újhelyi turistaházban a nyíregyházi turisták számára, melyet ők maguk finanszíroztak volna – a tervek szerint.³⁹

Sajnos innentől megritkultak a forrásaink a két osztály kapcsolatát illetően, azonban az még bizonyos, hogy a nyírségi osztály 1943-ban is tartott kisebb kirándulást Sátoraljaújhely és Rudabányaúcska környékére.⁴⁰ Ennek a két szép vidéknek lakói napjainkban is sok örömet lelhetnek egymás „földjének” megtekintésében, reméljük a közös kapcsolatok napjaink civil szervezetei között is erősödni fognak, hiszen nem csak régen tűnhetett Zemplén és a Nyírség egymásra utaltnak.

³² Nyírvidék, 1936. május 23. 2.

³³ Nyírvidék, 1936. június 21. 8.

³⁴ Nyírvidék, 1936. június 21. 8.

³⁵ Nyírvidék, 1936. május 24. 7.

³⁶ Nyírvidék, 1936. június 24. 4.

³⁷ A Kálváriáról bővebben lásd: Szepesi Bódog: A Sátoraljaújhelyen épült Magyar Kálvária (számos reprint kiadás fellelhető az eredetileg 1936-ban megjelent műről); MIZSÁK ÉVA: A sátoraljaújhelyi Magyar Kálvária létrehozása. in.: Széphalom 11. (2001); MIZSÁK ÉVA: A sátoraljaújhelyi Magyar Kálvária története. Zempléner Civil Szervezetek Szövetsége, Sátoraljaújhely 2008.

³⁸ Nyírvidék, 1936. szeptember 29. 3.

³⁹ Zemplén, 1937. július 11. 6.

⁴⁰ Turisták Lapja, 1943. 96.